

Leerkracht uitleg GOTD 1629: 80 jaar oorlog / Tijdvak regenten en vorsten 1600-1700

Vooraf: Waarom? Waardoor?

Een oorlog begint niet zo maar. Waarom gingen hier in de Lage Landen, vooral in Brabant, de legers van de koning van Spanje en de legers van de Oranjes tegen elkaar vechten? En was het nu een oorlog of een opstand of allebei? En waarom bleven ze dat 80 jaar lang doen?

Het is een ingewikkeld verhaal. De koning van Spanje was al vanaf de Middeleeuwen ook de koning van de Lage Landen aan de Noordzee, Nederland zouden wij nu zeggen. Als een koning goed zorgt voor zijn onderdanen en goed is voor de rijke mensen die voor hem werken, de adel, is er niets aan de hand: iedereen blij zou je kunnen zeggen. Er is in die tijd nog een andere groep mensen die erg rijk was geworden: de mensen die voor de paus en zijn katholieken werkten: de bisschoppen, de priesters en de monniken. Ook voor hen geldt: als zij goed zijn voor hun katholieke mensen, is er niets aan de hand. Maar dat ging steeds vaker fout: je kunt ook teveel belasting heffen of te streng straffen als iets je niet bevalt!

Dia 1: Raadsel: bordje fietsroute linie 1629

Waar is dit? Wat zie je hier? Over wie gaat het? Wanneer was het?

Dia 2: 1629

Dit bordje vind je in Rosmalen op de hoek van de Raadhuisstraat en de Empelseweg. Er staat daar ook een interessant infobord over Fort Anna. Het bordje wijst de weg naar de fietsroute langs plaatsen van de verdedigingslinie die Frederik Hendrik liet aanleggen om 's-Hertogenbosch te kunnen veroveren. In 1629 lukt een aanval van het leger van de Staatsen onder leiding van Frederik Hendrik van Oranje op 's-Hertogenbosch, maar dat kost wel vier en een halve maand. Frederik Hendrik heeft dan de stad omsingeld, de zo genoemde line 1629. (). De koning van Spanje kan op dat moment zijn soldaten nog amper betalen, maar Frederik Hendrik kan dan maar liefst 24.000 soldaten betalen omdat Piet Hein in 1628 de zilvervloot van de Spanjaarden heeft afgepakt. Den Bosch moet zich uiteindelijk overgeven! Er is nu een fietsroute langs die linie. Maar hoe was het allemaal begonnen?

Dia 3: Begin oorlog: Ontevredenheid: protestanten

Er waren steeds meer katholieken die protesteerden tegen de rijkdom van de geestelijken, zij werden de protestanten genoemd. Die rijkdom zag je onder anderen aan de rijk versierde kerken en kloosters. Ook vonden zij dat de geestelijken de mensen niet wijs moesten maken dat allerlei heiligen hen door een wonder wel zouden helpen. Zij zeiden: in de bijbel staat dat de rijken voor de armen moeten zorgen. En er was in die tijd heel veel armoede. Daardoor waren veel gewone mensen ontevreden. Maar ook de rijke mensen, de adel, waren ontevreden: de koning van Spanje, Karel de Vijfde en later zijn zoon, Filips de Tweede, had geregeld dat zij steeds minder te zeggen hadden gekregen en zij moesten net als de gewone mensen steeds meer belasting betalen.

Beeldenstorm

In 1566 was de maat vol: op heel veel plaatsen, ook in Rosmalen, werd door protestanten in rijke kerkgebouwen van alles vernield, vooral de beelden van heiligen, maar zij stalen ook kostbare spullen. Veel edelen vonden dat wel prima, maar de koning was woedend: hij liet heel veel protestanten, die mee hadden gedaan aan de beeldenstorm, vermoorden. Hij verbood alle protesten. Daardoor kwam er nog meer boosheid in de Lage Landen.

Dia 4: Opstand: 80 jaar oorlog

Willem van Oranje en de rest van zijn familie was ondertussen protestant geworden. Hij vluchtte met al zijn dure spullen van Breda naar Duitsland toen de koning een leger stuurde om de protestanten te straffen. Willem verzamelt daar een leger om tegen de koning te kunnen gaan vechten. Zijn leger wordt het Staatse leger genoemd, naar de Staten Generaal die de baas wilden worden over de Lage Landen. In 1568 valt hij met zijn leger Brabant aan. Maar hij wordt verslagen door het leger van de koning. Maar oorlogsvoeren kost veel geld. De koning kan zijn soldaten niet meer betalen en de Spaanse soldaten gaan dan dorpen en steden plunderen. Dat vinden zowel de katholieken als de protestanten verschrikkelijk: voor heel even wordt er in 1577 vrede getekend.

Brabantse steden verdeeld

Al weer in 1579 ontstaat er op de markt in 's-Hertogenbosch een gevecht tussen protestanten en katholieken. Het Schermersoproer. Er vielen 42 doden. De katholieken (4/5 van de bevolking) wonnen en de protestanten vluchtten de stad uit. Er hangt een schilderij van dit gebeuren in het Noordbrabants museum. **Dat zie je op deze dia.** Antwerpen wordt door een list veroverd door het Spaanse leger. Breda is dan ook in handen van de katholieken. Bergen op Zoom blijft een tijd lang als enige Brabantse stad merendeels protestants. In 1590 valt Breda in handen van de protestanten, door weer een list.

Twaalf jaar rust

In 1609 is iedereen het vechten moe. De twee de partijen spreken een wapenstilstand af. In Brabant begint men met het herstellen van de oorlogsschade. Boeren komen terug naar hun geplunderde boerderijen. In de Katholieke kerken komen weer altaren en schilderijen. In de Staatse gebieden komen protestantse kerken.

Weer oorlog in Brabant

In 1621 gaat de oorlog weer door. Bergen op Zoom wordt aangevallen door het Spaanse leger, maar die aanval mislukt. In 1625 heeft een aanval van het Spaanse leger op Breda wel succes. In 1629 lukt een aanval van het leger van de Staatsen onder leiding van Frederik Hendrik op 's-Hertogenbosch, maar dat kost wel vier en een halve maand. De koning van Spanje kan op dat moment zijn soldaten nog amper betalen, maar Frederik Hendrik kan dan maar liefst 24.000 soldaten betalen omdat Piet Hein in 1628 de zilvervloot van de Spanjaarden heeft afgepakt. In 1637 wordt door de Staatsen in bijna 3 maanden tijd Breda veroverd.

Het einde: veldslag in de Ardennen 1643 – Vrede van Munster 1648

Bij een veldslag in de Franse Ardennen verslaat het Franse leger het Spaanse leger van de zuidelijke lage landen. De Spaanse koning heeft geen geld meer voor een nieuw leger en hij moet de oorlog stoppen: Vrede van Munster.

Dia 5: Vrede?!

De meerderheid van Rosmalense katholieken raken hun Lambertuskerk kwijt aan een minderheid van protestanten. Brabant telt niet meer mee in de republiek tot de Fransen komen.

Dia 6: Wow: Twee forten in Rosmalen

Fredrik Hendrik laat als deel van de linie in de buurt van de Empelseweg een fort aanleggen: Fort Sint Anna. Veel later laat koning Willem I daar in de buurt een fort aanleggen om zich te verdedigen tegen de Belgen en Fransen, Fort Alexander.

Dia 7: Extra

Kort filmpje (3:38 min.) over de belegering van Den Bosch in 1629 van het Brabants Dagblad.

Dia 8: Tijdvak regenten en vorsten

Meer info in de [Canon van Rosmalen](#) en ook te gebruiken in combinatie met het [Kwartet van de Canon van Rosmalen](#) (waarvan er ook [fysieke exemplaren](#) te leen zijn) en de [Digitale landkaart van de Canon van Rosmalen](#)